

7. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/69-6-43>

УДК 330.14.01

Tatar M. S.

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів,
Національний аерокосмічний університет імені М.С. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Tur I. Yu.

старший викладач,
Національний аерокосмічний університет імені М.С. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Huseynaliyev O. G.

студент
Національний аерокосмічний університет імені М.С. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Tatar Maryna, Tur Iryna, Huseynaliyev Orhan

National Aerospace University H.E. Zhukovsky
«Kharkiv Aviation Institute»

ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто порядок формування джерел інформації для аналізу фінансової стійкості підприємства, визначено, які документи використовуються під час ретроспективного та перспективного аналізу фінансової стійкості підприємства. Розглянуто структуру механізму управління фінансовою стійкістю підприємства. Визначено, що ефективно управління фінансовою стійкістю може бути досягнуто лише за поєднання спрямованого взаємовпливу всіх елементів механізму управління фінансовою стійкістю, налаштованості кожного елемента фінансового механізму на виконання властивого йому завдання й за наявності зворотного зв'язку всіх елементів фінансового механізму різних вертикальних і горизонтальних рівнів. Проаналізовано зміст аналітичного процесу оцінки фінансової стійкості підприємства. Запропоновано організаційно-технологічну модель аналізу фінансової стійкості та визначено місце формування джерел інформації.

Ключові слова: аналіз, джерела інформації, механізм, первинні документи, порядок формування, управління, фінансова стійкість, фінансова звітність.

Постановка проблеми. У сучасних умовах невизначеності та динамізму зовнішнього середовища виняткового значення набуває формування джерел інформації для діагностики фінансової стійкості, визначення кількісних і якісних величин, які б характеризували стабільність, надійність підприємства як партнера в ринкових відносинах, його здатність маневрувати фінансовими ресурсами для досягнення ефективної підприємницької діяльності. Тому важливим є вдосконалення порядку формування джерел інформації для діагностики фінансової стійкості й обґрунтування методики визначення та управління фінансовою стійкістю підприємства.

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що сьогодні підприємства різних галузей працюють у мінливих умовах зовнішнього середовища, коли джерела

інформації постійно модифікуються, тому для стабільної роботи підприємства і його розвитку необхідно постійно аналізувати звітність, яка дає змогу проаналізувати фінансову стійкість. Підприємства, на яких створена система для аналізу й ефективного управління фінансовою стійкістю, повинні бути впевнені, що навіть за несприятливої економічної ситуації в країні вони зможуть продовжити свою роботу за рахунок власних резервів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання аналізу і діагностики фінансової стійкості підприємств та пошуку напрямів її забезпечення завжди були об'єктом вивчення науковців. Значний внесок у вирішення цих проблем зробили такі відомі вчені, як: Л.А. Лахтіонова, Г.В. Савицька, В.М. Родіонова, О.В. Павловська,

Г.П. Складар, А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулін, Н.М. Негашев, Т.Р. Карлін, В.І. Оспішев, Ю.М. Вердієва, Л.М. Докієнко, І.І. Приймак та багато інших. Досі не повною мірою розглянуто питання формування джерел інформації для аналізу фінансової стійкості.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення порядку формування джерел інформації для аналізу фінансової стійкості підприємства.

Виклад основного матеріалу. У дослідженні запропоновано такі методичні підходи до оцінки та аналізу фінансової стійкості із зазначенням джерел інформації, необхідних для проведення аналізу (табл. 1).

Одним із джерел інформації для аналізу фінансової стійкості є первинний документ, визначення якого є у таких нормативних актах:

– у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [1];

– у Положенні про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвердженому Наказом Міністерства фінансів України [2].

Первинний документ – документ, який містить відомості про господарську операцію. Первинні документи – це документи, створені в письмовій чи електронній формі, які містять відомості про господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (власника) на їх проведення. Первинні та зведені облікові документи можуть бути складені у паперовій або в електронній формі та повинні мати такі обов’язкові реквізити:

- назву документа (форми);
- дату складання;

Таблиця 1

Методичний підхід до визначення основних джерел інформації для аналізу фінансової стійкості

Вид аналізу		Методичні підходи до оцінки та аналізу фінансової стійкості	Джерела інформації
Ретроспективний	Оперативний	Оцінка здібностей організації розраховуватися за своїми боргами, тобто аналіз її платоспроможності згідно зі шкалою діагностики стійкості фінансового стану	Первинні документи, дані аналітичного обліку, оборот-носальдові відомості, дані бухгалтерської звітності
	Поточний	Комплексна оцінка стійкості фінансового стану; оцінка відповідності активів джерелам фінансування	Дані бухгалтерської звітності
Перспективний	Короткостроковий (від 1 місяця до 1 року)	Складання прогнозних балансів із метою загальної оцінки фінансової стійкості, що очікується	Первинні документи, дані аналітичного обліку, оборот-носальдові відомості, дані бухгалтерської звітності, дані аналітичних досліджень
	Середньостроковий (1–3 роки)	Прогнозування платоспроможності організації залежно від обсягу продаж, що очікується, в умовах невизначеності	
	Довгостроковий (стратегічний) (більше 3-х років)	Оцінка нефінансових показників із метою укріплення фінансової стійкості	

Джерело: розроблено авторами за [3, с. 57]

Таблиця 2

Класифікація видів аналізу фінансової стійкості

Види аналізу фінансової стійкості	Характеристика
Залежно від мети і характеру аналізу	
Попередній	Проводиться до здійснення діяльності для обґрунтування управлінських рішень і планових завдань, прогнозування й оцінки очікуваного виконання плану, попередження небажаних результатів
Оперативний	Проводиться відразу після якої-небудь діяльності або у разі зміни ситуації за короткий проміжок часу (добу, декаду тощо) здійснюється в процесі поточної роботи підприємства для оцінки дотримання запланованих показників
Підсумковий	Проводиться за певний звітний період часу (місяць, квартал, півріччя, рік). Його цінність полягає у тому, що діяльність підприємства вивчається комплексно й усебічно за звітними даними за відповідний період, цей вид аналізу застосовується для визначення ефективності діяльності за звітний період, оцінки фінансового стану, а також виявлення резервів
Перспективний	Застосовується для прогнозування основних фінансових показників (капіталу, валюти балансу) і результатів діяльності
Залежно від об’єкта дослідження	
Функціональний	Дає змогу виявити спеціалізацію діяльності підприємства, його місце на ринку, форми і перспективи взаємодії з іншими контрагентами ринку, а також оцінити ефективність і доцільність функцій, ним виконуваних. У результаті такого аналізу виявляються можливості підвищення прибутковості і ліквідності підприємства шляхом виключення неефективних
Структурний	Проводиться за видами діяльності підприємства і дає змогу визначити склад і питому вагу контрагентів, а також його структуру доходів, витрат та прибутку
Операційно-вартісний	Завдяки цьому аналізу розширюється уявлення про прибутковість підприємства, вартість і рентабельність (або збитковість) конкретних видів діяльності. Дає змогу оцінити значення кожного виду діяльності у формуванні прибутку і розробити основні напрями політики за кожним контрагентом

Джерело: розроблено авторами за [7, с. 70]

- назву підприємства, від імені якого складено документ;
- зміст та обсяг господарської операції, одиницю виміру господарської операції;
- посади осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення;
- особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції.

Первинні документи, складені в електронній формі, застосовуються у бухгалтерському обліку за умови дотримання вимог законодавства про електронні документи та електронний документообіг.

За суб'єктами (користувачами) аналіз фінансової стійкості підприємств розрізняють на внутрішній,

тобто для внутрішнього користування (при цьому результати аналізу можуть являти собою комерційну таємницю), і зовнішній, що проводиться на підставі фінансової і статистичної звітності органами державного нагляду, акціонерами, інвесторами, аудитором.

Розрізняють окремі види аналізу фінансової стійкості, класифікацію яких наведено в табл. 2.

Ефективне управління фінансовою стійкістю із застосуванням відповідного механізму може бути досягнуто лише за поєднання спрямованого взаємовпливу всіх його елементів. Для цього він повинен відповідати таким вимогам: налаштованість кожного елемента фінансового механізму на виконання властивого йому завдання; зворотний зв'язок усіх елементів фінансового механізму різних вертикальних і горизонтальних

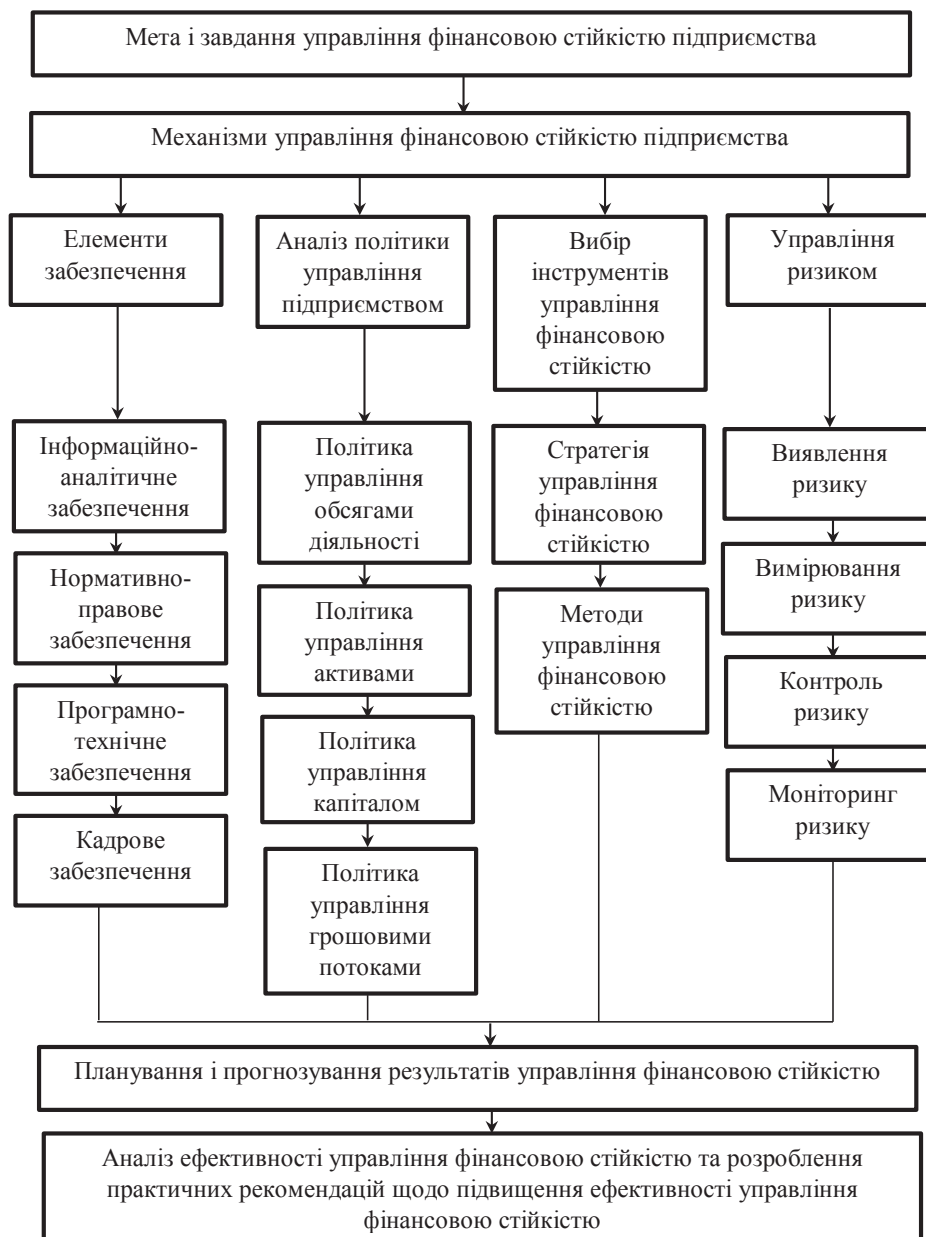

Рис. 1. Основні складники механізму управління фінансовою стійкістю підприємства

Джерело: розроблено авторами за [5, с. 385]

рівнів. Структуру механізму управління фінансовою стійкістю підприємства наведено на рис. 1.

Дослідження процедурної сторони аналізу фінансової стійкості підприємства дало змогу зробити висновок про те, що в організаційному аспекті технологічний процес формування джерел інформації для оцінки фінансової стійкості доцільно розподіляти на три етапи:

- підготовчий (попередній);
- основний (саме аналітична обробка інформації);
- заключний.

Метою першого підготовчого (попереднього) етапу є ухвалення рішення щодо доцільності аналізу бухгалтерської звітності підприємства, перевірка, вибір та підготовка до аналізу даних і показників звітності. Без цього етапу може не мати сенсу подальша аналітична робота. Уже на цьому етапі виділяється проблема, що вимагає

пильної уваги до себе і, звичайно, до бухгалтерської звітності, визначаються мета й завдання аналізу. Даний етап особливо важливий під час оцінки фінансової стійкості підприємства, що є потенційним партнером.

На даному етапі здійснюється проведення візуальної і найпростішої рахункової перевірки показників бухгалтерських форм звітності за формальними ознаками і, власне кажучи, якісними ознаками; визначається наявність усіх необхідних форм і додатків; перевіряється правильність і ясність заповнення звітних форм (назва підприємства чи галузі, вид діяльності, організаційно-правова форма, тобто реквізити, а також звітна дата, необхідні підписи тощо); виконується арифметична перевірка, що полягає у встановленні правильності підрахунку підсумкових і проміжних результатів; погоджуються показники різних форм звітності.

Таблиця 3

Зміст аналітичного процесу оцінки фінансової стійкості підприємства

Ч.ч.	Етап аналітичного процесу	Аналітичні процедури	Коментар щодо реалізації аналітичних процедур
1	Підготовчий	1.1. Уточнення об'єктів, мети і завдання аналізу, складання плану аналітичної роботи з означенням термінів її проведення та виконавців	Об'єкт – фінансова стійкість Мета – пошук потенційних можливостей підвищення рівня фінансової стійкості підприємства. План аналітичної роботи складається залежно від потреб управління
		1.2. Розроблення системи оціночних і аналітичних показників, за допомогою яких характеризується об'єкт дослідження	Оціночні показники – середньорічна вартість активів і капіталу підприємства (у цілому й у розрізі окремих видів), абсолютні та відносні показники фінансової стійкості. Аналітичні показники – структура активів і капіталу, динаміка оціночних показників і ступінь відповідності їх нормативам, структурна динаміка, середньорічний темп росту, абсолютне значення одного відсотку приросту тощо
		1.3. Збір і підготовка до аналізу необхідної інформації (перевірка її точності, забезпечення порівнянності даних та ін.)	Узагальнюється інформація даних статистичного та бухгалтерського обліку, перевіряється достовірність відображення даних у фінансовій звітності
		1.4. Вибираються методи і способи дослідження	Методи – горизонтальний і вертикальний аналіз, трендовий аналіз, метод фінансових коефіцієнтів, методи факторного аналізу, інтегральний аналіз тощо
		1.5. Назначаються відповідальні особи та виконавці	Виконавець – економіст-аналітик. Відповідальний – фінансовий директор
		1.6. Вибираються технічні засоби та форми подання результатів аналізу	Технічні засоби – ПЕВМ, програмне забезпечення, калькулятор тощо. Форми представлення результатів аналізу – види таблиць, їх кількість, порядок групування та реквізити
2	Основний	2.1. Детальний аналіз відповідності сформованої інформації щодо показників фінансової стійкості підприємства обраним методами економічного аналізу	Обчислення оціночних показників аналізу фінансової стійкості підприємства, складання відповідних аналітичних таблиць
		2.2. Фактичні значення оціночних показників фінансової стійкості порівнюються з нормативом, показниками плану звітного періоду, фактичними даними минулих років (періодів), основними показниками конкурентів тощо	Оцінка ступеня виконання плану та динаміки показників фінансової стійкості підприємства тощо
		2.3. Виявлення причин зміни оціночних показників фінансової стійкості в динаміці, та їх кількісна оцінка	Проведення факторного аналізу оціночних показників, які характеризують фінансову стійкість підприємства (залежно від потреб і глибини аналізу)
		2.4. Здійснюється підготовка висновків за результатами аналітичної роботи	Формування попередніх висновків за результатами аналізу і представлення їх головному бухгалтеру
3	Заключний	3.1. Експертна оцінка результатів аналізу	Перевірка і підтвердження достовірності результатів аналізу фінансовим директором. Формування аналітичного висновку
		3.2. Розроблення на підставі результатів аналізу рекомендацій щодо вдосконалення управління фінансовою стійкістю підприємства	Рекомендації щодо поліпшення фінансової стійкості підприємства

Джерело: розроблено авторами за [6, с. 78; 7, с. 67–73]

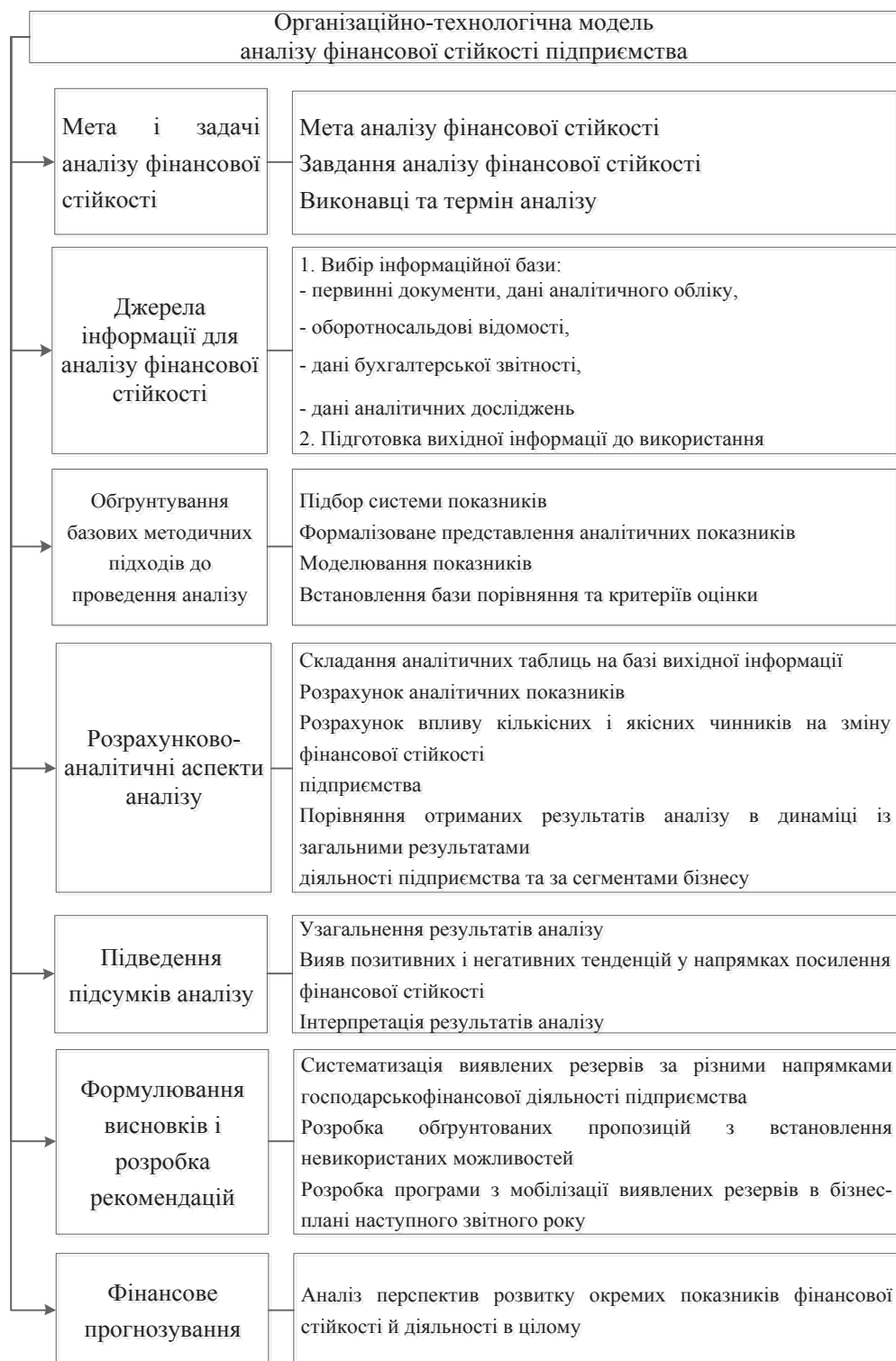

Рис. 2. Організаційно-технологічна модель аналізу фінансової стійкості

Джерело: розроблено авторами за [8, с. 13]

За результатами виконаної роботи робиться висновок про вірогідність бухгалтерської звітності і можливості її використання для оцінки фінансової стійкості підприємства, а також про те, чи бажано мати його як ділового партнера.

Другий (основний) – етап проведення аналітичних процедур, тобто розрахунку системи кількісних і якіс-

них показників, що дають комплексну характеристику й оцінку фінансової стійкості підприємства і можуть бути використані у просторово-часових зіставленнях. Більш детальний аналіз для пошуку резервів і напрямів зміцнення фінансової стійкості пов'язаний із вибором оптимальних рішень із коректування поточної діяльності і прогнозування результатів.

На третьому (заключному) етапі узагальнюються результати аналізу, формуються висновки, здійснюється розроблення заходів, спрямованих на посилення фінансової стійкості підприємства, оформляються результати дослідження із забезпеченням їх гласності. У загальному вигляді технологічну структуру процесу аналізу фінансової стійкості представлено в табл. 3.

Організаційно-технологічну модель аналізу фінансової стійкості та визначення місця формування джерел інформації наведено на рис. 2.

Висновки. Отже, реалізація процедур аналізу фінансової стійкості кожного окремого підприємства зумовлюється як специфікою його роботи, так і вибраними видами аналізу й методами його проведення виходячи із цілей і завдань аналізу, інформаційної бази, технічного забезпечення, досвіду та кваліфікації аналітика. Аналітичні розрахунки є базою для прийняття управлінських рішень, однак остаточний їх варіант повинен прийматися з урахуванням додаткових чинників.

Список літератури:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 25.12.2019).
2. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку від 24.05.1995 № 88 / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95/print> (дата звернення: 25.12.2019).
3. Еремейчук Р.А. Обоснование стратегии устойчивого развития предприятия. *Економіка розвитку*. 2010. № 2(22). С. 56–60.
4. Іванов В.Л. Управління економічною стійкістю промислових підприємств (на прикладі підприємств машинобудівного комплексу) : монографія. Луганськ, 2013. 268 с.
5. Мисак Н.В. Стратегічні аспекти досягнення фінансової стійкості підприємства. *Науковий вісник*. 2005. Вип. 15.5. С. 384–389.
6. Пліса В.Й. Управління ризиком фінансової стійкості підприємства. *Фінанси України*. 2001. № 1. С. 67–73.
7. Рубан Т. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства. *Економіка*. 2014. № 6(120). С. 67–73.
8. Малинин К.Г. Устойчивость функционирования предприятия в рыночной экономике : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.04. Москва, 2010. 21 с.

References:

1. Pro bukhgalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini :Zakon Ukrainy vid 16 lypnia 1999 roku № 996-XIV [Pro bukhgalterskyi form ta finansovu zvitnist v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 16 lypnia 1999 rok № 996-XIV]. Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (accessed: 25.12.2019).
2. Polozhennia pro dokumentalne zabezpechennia zapysiv u bukhgalterskomu obliku vid 24.05.1995 № 88 [Regulation on documentary support of records in accounting dated 24.05.1995 № 88]. Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95/print> (accessed: 25.12.2019).
3. Eremechyuk R.A. (2010) Obosnovanye stratehyu ustoichyvoho razvytyia predpriyatia [Rationale for the strategy of sustainable development of the enterprise]. *Development Economics*, no. 2(22), pp. 56–60.
4. Ivanov V.L. (2013) Upravlinnia ekonomichnoiu stiikistiu promyslovykh pidpriumstv (na prykladi pidpriumstv mashynobudivnoho kompleksu): monografiya [Management of economic stability of industrial enterprises (for example, enterprises of machine-building complex): monograph]. Lugansk: SNU named by V. Dahl, 268.
5. Misak N.V. (2005) Stratehichni aspekty dosiahnennia finansovi stiikosti pidpriumstva [Strategic Aspects of Achieving Financial Sustainability of the Enterprise]. *Scientific Bulletin*, no. 15, pp. 384–389.
6. Plisa V.Y. (2001) Upravlinnia ryzykom finansovoi stiikosti pidpriumstva [Managing the risk of financial stability of the enterprise]. *Finance of Ukraine*, no. 1, pp. 67–73.
7. Ruban T. (2014) Mekhanizm upravlinnia finansovoiu stiikistiu pidpriumstva [The mechanism of management of financial stability of the enterprise]. *Economy*, no. 6(120), pp. 67–73.
8. Malinin K.G. (2010) Ustoichyvost funktsyonyrovaniya predpriyatia v rynochnoy ekonomike [Sustainability of enterprise functioning in a market economy] (PhD Thesis), Moscow: MGAHM.

ПОРЯДОК ФОРМИРОВАНИЯ ИСТОЧНИКОВ ИНФОРМАЦИИ ДЛЯ АНАЛИЗА ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье рассмотрен порядок формирования источников информации для анализа финансовой устойчивости предприятия, определены документы, которые используются при ретроспективном и перспективном анализе финансовой устойчивости предприятия. Рассмотрена структура механизма управления финансовой устойчивостью предприятия. Определено, что эффективное управление финансовой устойчивостью может быть достигнуто только при сочетании направленного взаимовлияния всех элементов механизма управления финансовой устойчивостью, настроенности каждого элемента финансового механизма на выполнение присущего ему

задания и при наличии обратной связи всех элементов финансового механизма различных вертикальных и горизонтальных уровней. Проанализировано содержание аналитического процесса оценки финансовой устойчивости предприятия. Предложена организационно-технологическая модель анализа финансовой устойчивости и определено место формирования источников информации.

Ключевые слова: анализ, источники информации, механизм, первичные документы, порядок формирования, управление, финансовая устойчивость, финансовая отчетность.

THE ORDER OF INFORMATION SOURCES FORMATION FOR ENTERPRISE FINANCIAL STABILITY ANALYSIS

Enterprise financial sustainability is one of the main conditions for the vital activity, development and ensuring a high level of competitiveness of the enterprise. It is the financial stability of the enterprise that characterizes the effectiveness of operational, investment and financial development, contains the necessary information for investors, suppliers, owners. Financial stability is a qualitative characteristic of the enterprise financial condition and is certainly one of the main financial components of financial security, so development the mechanism of financial stability management as part of the overall strategy of enterprise management. Determination of enterprise financial sustainability at a particular date helps to answer the question how the company managed financial resources, how it used property, what structure of property, how rationally it combined its own and borrowed financing sources, which is a return on production potential. In order to properly evaluate financial sustainability, it is necessary first of all to determine the sources of information for its analysis and the order of their formation. The article examines the order of formation of sources of information for the analysis of the enterprise financial stability, determines what documents are used in the retrospective and prospective analysis of the enterprise financial stability. The classification of types of financial stability analysis is analyzed according to the purpose and nature of the analysis and depending on the object of research. The structure of the mechanism of enterprise financial stability management is considered. It is determined that the effective management of financial stability can be achieved only by combining the directed interplay of all elements of the financial stability management mechanism, the readiness of each element of the financial mechanism to perform its own task and the feedback of all elements of the financial mechanism of different vertical and horizontal levels. The content of the analytical process of enterprise financial stability estimation is analyzed. The organizational and technological model of financial stability analysis is proposed and the place of formation of information sources is determined.

Key words: analysis, sources of information, mechanism, primary documents, order of formation, management, financial stability, financial reporting.